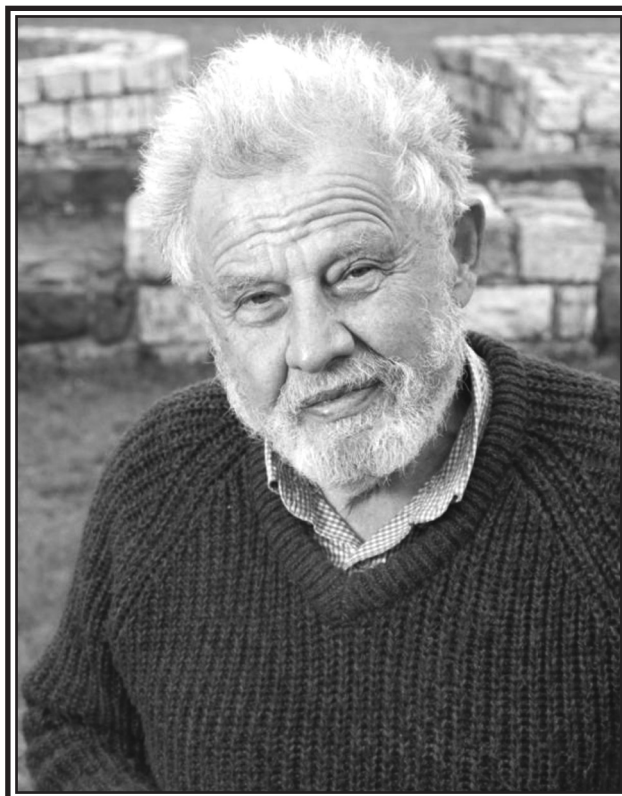

IN MEMORIAM

Zomrel Pavel Dvořák

Opustil nás jedinečný, ťažko nahraditeľný popularizátor, nadšenec a obdivovateľ archeológie a histórie. Ako blesk z jasného neba nás, nepripravených, ohromila správa zverejnená tak v slovenských, ako aj v českých masmédiách, že v piatok 21. decembra roku 2018 nás vo veku 81 rokov navždy opustil vážený pán PhDr. Pavel Dvořák. Nám, čo sme ho desiatky rokov poznali, desiatky rokov sme sa s ním kamarátili, spolupracovali, sa to videlo priam neuveriteľné.

Človek, ktorý v roku 1960 úspešne promovoval z históriou na Filozofickej fakulte Komenského univerzity v Bratislave, sa rýchlo vzdal kariéry salónneho „vedeckého pracovníka“ a odišiel do praxe. Spočiatku robil redaktora v denníku Práca, neskôr pracoval v časopise Výber a vo vydavateľstve Opus.

Záujem o praveké dejiny nebol spočiatku pre tvorbu Pavla Dvořáka nesporný. Azda k tomu neskôr výrazne prispel aj jeho trojročný študijný pobyt na Archeologickom ústave SAV Nitra, ktorý mu vtedy poskytlo a umožnilo realizovať vtedajšie vedenie Tretieho oddelenia spoločenských vied

Slovenskej akadémie vied. Pavel si nechodil iba každý mesiac pre skromnú výplatu, ale svoj talent, túžbu po poznaní a celý pobyt na tomto akademickom pracovisku dokonale a zmysluplne využil ku konzultáciám s vtedajšími špičkami slovenskej, československej a európskej archeologickej vedy. Zúčastňoval sa na vtedy bežnom a živom archeologickom dianí v Ústave, občas vystúpil s referátom či koreferátom na interných vedeckých rozpravách, ktoré boli v tom čase integrálnou súčasťou vedeckého života početnej archeologickej komunity v Nitre. Azda vtedy mu učarovala možnosť vytvorenia jedinečných monumentov popularizácie výsledkov práce archeológov na Slovensku (*Chropovský 1975; Vladár 1975*).

Tento pobyt, ako aj predchádzajúce skúsenosti boli azda tým momentom, vďaka ktorému sa Pavel Dvořák stal autorom rozsiahleho knižného cyklu *Odkryté dejiny*. V ňom napísal a aj vydal monografie *Dávnoveké Slovensko, Staré Slovensko, Prví ľudia v Československu, Lovci mamutov a tí druhí a Zázrak obilného zrnka*. V tejto súvislosti je

vhodné pripomenúť aj pútavo napísanú biografiu baróna Emila Hoenninga O'Carroll. Tento, istým spôsobom extravagantný nemecký šľachtic, sa v podstate zaslúžil o počiatky slovenskej archeológie. Jeho laické skúmania na púchovskej Skale inšpirovali slovenských amatérskych archeológov, aby sa výskumu praveku a včasnej doby dejinnej intenzívnejšie venovali. Táto kniha vyšla aj v nemeckej mutácii v SRN, kde potomkovia spomenutého baróna doteraz žijú. Je zbytočné zdôrazňovať, aký význam to malo pre zviditeľnenie Slovenska v zahraničí. Treba ešte pripomenúť, že táto kniha bola aj predlohou celovečerného hraného filmu.

Mimoriadny prínos pre popularizáciu archeológie medzi najširšou verejnosťou mali dva televízne seriály. Bolo to *Múzeum života*, a predovšetkým monumentálny, viac ako štyridsaťdielny televízny seriál *Stopy dávnej minulosti*. Všetky príbehy vyšli aj v niekoľkých knihách. Vyústenie pravekej časti tohto seriálu sa príznačne uskutočnilo nakrúcaním na gréckom ostrove Kos, v Dvořákovom rozprávaní pod názvom *Veľká cesta za Zlatým rúnom*. Táto partiálna časť seriálu sa napokon stala aj podkladom rovnomennej, významnej, výpravnej a interaktívnej výstavy v Slovenskom národnom múzeu v Bratislave. Lajtmotívom výstavy bola Dvořáková myšlienka, čo by Argonauti v pravekom Slovensku pri svojej dobrodružnej spiatocnej ceste z bájne Kolchidy azda videli. Táto predstava nebola až tak nereálna, ako sa na prvý pohľad javila (*Furmánek 2011*) a Pavel Dvořák ju propagoval a podporoval.

Medzi Iásónom a Dvořákom bola i určitá paralela. Tak ako bájný Iásón si pre cestu do starovekej Kolchidy vybral popredných, umných a statočných mužov tej doby, tak aj Pavel Dvořák sa obklopil skúsenými slovenskými archeológmi, ktorí mu v každom diele seriálu *Stopy dávnej minulosti* robili odborných poradcov. Dvořák si vždy spolu s niektorým z nich prezrel lokalitu, či územie, kde mal príbeh prebiehať, vypočul si ich, niekedy aj v podstate nudné a suchopárne vedecké rozprávanie, napísal libreto a scenár, potom to vedcom odovzdal a oni texty pripomienkovali. Pokiaľ pripomienky boli odborné, vecné a logické, tak ich Dvořák jednoznačne akceptoval. Vďaka tejto metóde boli zverejnené doteraz nedostižne najlepšie popularizácie slovenského praveku a včasnej doby dejinnej. Ale aj tak Pavel na konci každého príbehu povedal to svoje typické: „Možno to bolo tak, a možno aj celkom inak“.

Treba pripomenúť ešte jeden dôležitý moment vo vzťahu Pavla Dvořáka k archeológii. Vďaka jeho televíznym a rozhlasovým reláciám, neúnavnej prednáškovej činnosti po celom Slovensku, publikáciám a iným aktivitám sa na neho obracali ľudia

najrôznejších profesií. Informovali ho o nálezoch, posielali mu archeologické artefakty, žiadali ho o rady, expertízy a pod. Často to vyzeralo tak, že Pavel Dvořák je najväčšia archeologická kapacita na Slovensku. Tieto informácie si však Pavel nenechával pre seba, ale odovzdával ich svojim archeologickým kamarátom. Vďaka nemu nezapadli do zabudnutia také unikátne nálezy a také lokality európskeho významu, z ktorých len tak na okraj spomenieme unikátny bronzový meč z 12. stor. pred n. l. z obce Filakovské Kováče (*Furmánek 2000*), obrovské žiarové pohrebisko z obdobia popolnicových polí v obci Cinobaňa (*Mitáš/Furmánek 2016*) a celý rad ďalších lokalít a nálezov.

Bez zveličovania možno konštatovať, že to, čo pre popularizáciu antiky v európskom kontexte, urobil Vojtech Zamarovský, vytvoril neopakovateľným spôsobom pre našu oblasť práve Pavel Dvořák.

Pavel Dvořák bol nepochybne jednou z posledných renesančných osobností slovenských historických vedných disciplín. Jeho zástoj v beletrii, v literatúre faktu a vôbec v popularizácii spoločensko-vedných disciplín, v prednáškových turné po celom Slovensku, v stovkách rozhlasových a televíznych relácií, kde pôsobil ako moderátor, ako vydavateľ a publikačný manažér, bude nepochybne predmetom záujmu odborníkov aj z iných vedných disciplín a určite i z iných oblastí spoločenského života na Slovensku. My sme sa iba snažili vyzdvihnúť význam a prínos Pavla Dvořáka pre popularizáciu archeológie zvlášť a z epochy pravekého života na Slovensku vôbec. Za to všetko mu patrí naša úprimná vďaka.

LITERATÚRA

- Furmánek 2000* – V. Furmánek: Meč s vývalkovitou rukoväťou z Novohradu. *Slovenská archeológia* 48, 2000, 87–101.
- Furmánek 2011* – V. Furmánek: Boli argonauti na Slovensku? *Nové historické rozhľady* 1, 2011, 89–93.
- Furmánek 2012* – V. Furmánek: Významné životné jubileum Pavla Dvořáka. *Slovenská archeológia* 60, 2012, 368–370.
- Chropovský 1975* – B. Chropovský: Úvodom. In: P. Dvořák: *Odkryté dejiny (Staré Slovensko)*. Bratislava 1975, 9–11.
- Kvasnička 2018* – M. Kvasnička: Z histórie tkal pútavé príbehy. *Pravda* 22.–26. decembra 2018, 44.
- Mitáš/Furmánek 2016* – V. Mitáš/V. Furmánek: Cinobaňa: Pozoruhodné archeologické nálezisko z doby popolnicových polí. In: *Zborník z druhého ročníka stretnutia priateľov regionálnej histórie*. Hradište 2016, 25–32.
- Vladár 1975* – J. Vladár: Úvodom. In: P. Dvořák: *Odkryté dejiny (Dávnoveké Slovensko)*. Bratislava 1975, 9–11.